
VIII. Hospodářská politika

Milena Geussová
Libuše Bautzová
Michal Fialka

Když se podíváme do loňské Ročenky HN, můžeme potvrdit, že se privatizace i letos uskutečňovala se zpožděním proti původním záměrům. Konec roku však vše napravil: Ve finiši vláda rozhodla o novém vlastníkově holdingu Unipetrol a plynárenství. Za neúspěch však lze určitě označit projekt revitalizace podniků, který je zatím žumpou na státní pomoc, ale velké výsledky z různých důvodů nepřinesl.

VIII. Hospodářská politika

Privatizace

Energetika

Uplynulý rok patří k nejvýznamnějším v historii energetiky v ČR. Je posledním obdobím před nástupem postupné liberalizace trhu, prvním rokem platnosti nového energetického zákona a zároveň rokem privatizačním. Vláda rozhodla prodat plynárenství německé firmě RWE Gas (za 133 mld.Kč), zatímco prodej balíku akcí elektrárenské ČEZ, přenosové soustavy a šesti distributorů odložila na příští rok. Splnilo se tak očekávání řady analytiků, že při postulování tvrdých omezujících podmínek pro investora nebude cena na očekávané výši. Tak se i stalo – nabídka italské Enel nepřevýšila 135 miliard korun. Vláda očekává 200 miliard a pokud se ve druhém kole, do kterého vyzvala k nabídkám Enel spolu s francouzskou Electricité de France, této ceny nedočká, chce tendr zrušit.

Na domácí energetické scéně po celý rok probíhal velký počet konfliktů, a to bez přímé souvislosti s privatizací. Kromě tlaku na urychlené vytvoření potřebné sekundární legislativy, kdy Energetický regulační úřad začal fungovat téměř od nuly až od 1. ledna, se po celý rok souperilo především o zákazníky na budoucím trhu. Zhruba 60 velkých odběratelů elektřiny si smí v roce 2002 vybrat svého dodavatele, velká část jich působí v severomoravském regionu. I to bylo důvodem, proč medializované spory měly velmi často dva hlavní hráče – ČEZ a Severomoravskou energetiku.

Energetický regulační úřad vystupoval po celý rok především v roli otloukánka, kritizovaného ze všech stran. Potřebné vyhlášky však do konce roku dohromady dal, udělil desítky licencí a učil se za pochodu regulovat energetický trh. Vždycky se mu to ovšem nedařilo úspěšně dotáhnout. Zavalil dokonce v závěru roku důvody pro osočení z nedostatku nezávislosti. Nejprve vyhlásil regionální ceny elektřiny, které se od sebe hodně lišily, a poté, co se tvrdě ozvaly kraje, které by měly elektřinu dražší, vyhlásil opět ceny křížově dotované, tj. jednotné, a pohněval tak kraje, kde by byla podle ekonomického modelu elektřina levnější. Nejméně slyšet bylo po celý rok o důležité součásti energetického trhu – akciové společnosti OTE – Operátoru trhu s elektřinou, bez níž by ovšem obchodování vůbec možné nebylo. Důležité je, že vznikla, dotáhla k úspěšnému konci výběr partnera, který dodá a bude provozovat celý složitý počítačový systém (společnost Logica). Obavy, že nedostatky v OTE by mohly otevření trhu zbrzdít, se zatím nepotvrdily.

O tom, že nebude vše jednoduché ani jednoznačné, svědčí spor, který se v závěru roku rozhořel kvůli rozhodnutí České přenosové (plně ve vlastnictví ČEZ), které pro řadu společností znamená omezení či nemožnost dovozu elektřiny ze zahraničí. Zasahoval opět Energetický regulační úřad, který rozhodl, že všichni mají mít rovný, transparentní a nediskriminační přístup k síťm – že tedy ČEPS musí s žadateli o dovoz smlouvy uzavřít.

Pokud jde o plyn, tam probíhaly jen slabé ozvěny dění v elektroenergetice. Všechny distribuční společnosti mají majoritního vlastníka – stát spolu s Transgasem – a o trh zatím příliš bojovat nemusí, protože termíny liberalizace jsou proti elektřině o několik let posunuty. Privatizační pochybnosti se týkají především otázky ruských zájmů, které se však neprojevují nijak otevřeně.

S elektroenergetikou souvisí hnědouhelné hornictví. Představitelé uhelných společností v severozápadních Čechách za pomoci odborářů prosadili, že nabyvatel ČEZ bude mít za povinnost až do roku 2012 odebírat skoro 28 milionů tun hnědého uhlí, přičemž zhruba s takovou úrovní těžby se počítá po plném spuštění Temelína. Mimochodem, Temelín byl evergreenem celého roku kvůli problémům při spouštění. Politizace Temelína a spor s Rakouskem však zanechával českou veřejnost poměrně chladnou – přes 60 % občanů souhlasí s provozem jaderné elektrárny. V závěru roku dotáhl premiér Zeman jednání s Rakouskem do konce, který vyhovuje oběma stranám, a to téměř bez ztráty „kytičky“. ČEZ sice zaplatí nějaké ty desítky milionů navíc (nikdo neví, kolik vlastně budou dodatečná opatření stát!), spouštění prvního

VIII. Hospodářská politika

bloku však pokračuje a v příštím roce by měl probíhat zkušební provoz. Úpravy podle rakouských požadavků neznamenají uvedení elektrárny do klidu.

Chemie a hutnictví

Souběžně s privatizací elektroenergetiky a plynárenství probíhá privatizace české chemie, což ovšem budí mnohem menší pozornost. Také očekávaný výnos je výrazně nižší – plánovaných 16 miliard se scvrklo na necelých 12. Přesto jde o strategicky velmi důležitou věc. Ve střední Evropě vzniká velký rafinérský gigant Maďarů, Slováků a Poláků za nikoli pasivního přihlížení rakouské ÖMV. Jak se s novým vlastníkem vyrovná ropné konsorcium Agip-Shell-Conoco (IOC), vlastník 49 procent České rafinérské s předkupním právem, to nebylo v závěru ještě zřejmé. Představitel Agrofertu Andrej Babiš pouze konstatoval, že se budou problémy řešit v rámci akcionářské smlouvy mezi Unipetroleem a IOC. Společnost Conoco převezme od Agrofertu rafinérii (Česká rafinérská) a Benzinu.

O holding Unipetrol soutěžily britská společnost Rotch Energy, rakousko-česko-maďarské konsorci um MOL, TVK, ÖMV a česko-švýcarská firma Agrofert (za předpokladu souhlasu antimonopolních úředníků se smíše ten poslední). Také při privatizaci chemie si stát položil řadu podmínek, z nichž například požadavek udržení současných dodávek surovin a jejich výše mezi jednotlivými členy holdingu mohl být velmi tvrdý pro ty z uchazečů, kteří nyní patří ke konkurenčním výrobcům.

U chemie, stejně jako u dalších privatizací, zamotal v závěru roku situaci ještě Parlament. Poslanecká sněmovna nejprve schválila v rámci novely obchodního zákoníku zrušení výjimky pro nabyvatele státních podílů v privatizaci o povinném odkupu akcií od minoritních akcionářů a poměrně krkolomným způsobem velmi brzy toto rozhodnutí „opravila“. Odpůrci se ovšem nevzdávají, takže uchazeči o státní podíly nemají úplnou jistotu, zda budou muset akcionáře vyplácet či nikoli.

České ocelářství kupodivu ještě žije, ačkoli státní plány na restrukturalizaci narážejí na neustálé potíže, včetně nesouhlasu z Bruselu. Evropská unie zatím odmítá uzavřít kapitolu, která se týká ochrany hospodářské soutěže, protože nepovažuje plán Ministerstva průmyslu a obchodu prosazovaný ministrem Miroslavem Grégrem za reálný. Ten počítal původně s tím, že státní pomoc ve výši 1,4 miliardy korun pomůže Vitkovici k vyrovnání s věřiteli a další peníze – kolem deseti miliard – už by sem měl přinést soukromý investor. Z toho velká část by padla na snížení úvěrové zátěže Nové hutě. Takového investora však Praha Bruselu představit nemůže a v Bruselu nevěří, že někdo tolik peněz do českých hutí dá. Záložní variantou ministra Grégra je osm miliard, které by na finanční očistění společnosti Nová huť a Vitkovice Steel poskytli stát. Zajímavé je, že komisaři Evropské unie prosazovali restrukturalizační plán společnosti Eurostrategy, který by byl ovšem pro ČR nesrovnatelně dražší. Jednání nebyla v prosinci ještě u konce, ale rýsovalo se alternativní řešení, že restrukturalizace by byla provedena pod státní taktovkou a pak by teprve následovala privatizace.

Velký třesk

Žádné troškaření, mohli bychom označit snahy ministra průmyslu a obchodu Miroslava Grégra o ozdravení českých podniků. Když se jim pomůže, aby se zbavily zátěží minulosti, budou fungovat jako na drátku! V červenci 2001 přijala vláda časový, věcný a finanční harmonogram realizace materiálu nazvaného Strategie posílení národohospodářského růstu a v říjnu pak schválila usnesení „ve věci restrukturalizace průmyslových podniků a struktury programů Rozvaha a Exit“ jako součásti této strategie. Zřídila k tomu Radu vlády ČR – Investiční radu, jako svůj poradní orgán, pokud jde o Českou konsolidační agenturu (ČKA), která převzala příslušné agendy Konsolidační banky.

Investiční rada mj. doporučuje seznamy podniků a institucí k restrukturalizaci v rámci programů Exit a Rozvaha. Jejich principem je stabilizace a oživení předlužených průmyslových podniků, přičemž

VIII. Hospodářská politika

za standardní řešení je navržen prodej státních pohledávek nebo majetkových účastí státu třetím subjektům (program Exit). Program Rozvaha je pak zaměřen na individuální řešení, kdy jednou z možností je návrh na konkurs dlužné společnosti nebo realizaci zástav a druhou pak finanční a věcná restrukturalizace s využitím tzv. tollingu, což je financování zakázek a provozní činnosti prostřednictvím nezávislé třetí instituce.

Revitalizace však byla tématem již roku 2000. Jaké výsledky přinesla? Podle mnoha komentátorů nevalné. Hledání nových vlastníků pro podniky se prakticky zastavilo. Revitalizační agentura a její nástupce, firma Odien, nepracovala v plném souladu s vládou, resp. Ministerstvem průmyslu a obchodu, žádný z projektů se nepodařilo dotáhnout do konce. Revitalizační agentura posléze „spadla“ do Konsolidační banky a část programů na sebe přebralo právě MPO. Firmě Odien zůstaly k „řešení“ jen dva podniky – Tatra a Zetor. V závěru roku byl konečně nabyvatel Tatry – americká společnost SDC – schválen vládou. Osud Zetoru ohrožovaly spory mezi státem a Odienem, které vyvrcholily odstoupením poradenské společnosti od mandátní smlouvy s ČKA – ta musí jako majoritní vlastník Zetoru dokončit tendr sama.

Z devíti společností zařazených do původního revitalizačního programu, jich je téměř polovina v konkursu či soudním vyrovnání. Soukromého vlastníka našla jen část ZPS Zlín a již jmenovaná Tatra Kopřivnice.

Heslem roku 2002 budou proto nové programy Exit a Rozvaha. Původně se měl „velký třesk“ týkat několika desítek podniků, nyní se však hovoří o pěti až patnácti z nich. Ty, které byly zařazeny v loňské revitalizaci, mezi nimi být nemají.

Na podporu průmyslu byla v závěru loňského roku zřízena agentura CzechIndustry. V hospodářském výboru Poslanecké sněmovny označili její roční fungování někteří poslanci za zcela zbytečné. Resort průmyslu na ni v roce 2001 vydal osm milionů, v příštím roce agentura požaduje 9,7 milionu korun. MPO ovšem se zrušením agentury v žádném případě nepočítá, protože plní funkci tzv. podřízené implementační jednotky pro programy Sektorového operačního programu průmyslu a v dalších letech by měla zajistit účast ČR na využívání předstrukturálních fondů EU, strukturálních fondů a kohezního fondu po vstupu do unie.

Ve zprávě Evropské komise o vývoji v ČR si ovšem ekonomika významně polepšila. Na rozdíl od roku předtím byla již označena za tržní.

Milena Geussová, týdeník Ekonom

Přímé zahraniční investice

Česká republika patří mezi nejúspěšnější transformující se země, pokud jde o lákání zahraničních investorů. Přestože třetí čtvrtletí roku 2001 představovalo oproti stejnému období roku předcházejícího pokles – do ČR přišlo asi 20 mld. korun oproti více než 30 miliardám ve třetím kvartále roku 2000 –, je příliv těchto investic stále natolik silný, že se očekává, že dokáže pokrýt schodek na běžném účtu platební bilance, způsobený především záporným saldem zahraničního obchodu.

Celkově za tři první čtvrtletí přišlo do České republiky přímých zahraničních investic v hodnotě 106,8 mld. korun, v posledním kvartále se však ještě očekával výrazný nárůst, a to díky inkasu z prodeje státního podílu v Komerční bance, Českých radiokomunikacích, Karlovarské Becherovce a také z prodeje ruského dluhu.

Pro letošní rok očekával celý svět zpomalení investiční aktivity. To se sice dostavilo, ale středoevropských zemí se tolik nedotklo. Česká republika zůstala mezi svými středo- a východoevropskými soky ze-

VIII. Hospodářská politika

mí s nejvyšším objemem přímých zahraničních investic na obyvatele (2233 dolarů v roce 2000) – vyhodnotil to tak koncem roku 2000 renomovaný časopis Business Central Europe.

Podle britské Economist Intelligence Unit bude příliv investic do střední a východní Evropy pokračovat i několika příštích letech; vedoucí místo mezi nimi bude mít právě ČR, Maďarsko a Polsko.

Po rekordním loňském roce, kdy Česká republika přilákala investice za 150 mld. korun (více než 4,5 miliardy dolarů) se letos očekává, že příliv poněkud poklesne, podle agentury CzechInvest by se však měl udržet nad hranicí čtyř miliard dolarů. Tento objem sice nestačí na to, aby způsobil zárazk v podobě desetiprocentního růstu HDP, ale k příznivějším ekonomickým výsledkům rozhodně přispívá.

Podle odhadů z konce roku 2001 se podniky se zahraničním kapitálem podílejí až ze 70 % na celkovém exportu českého zpracovatelského průmyslu. Přímou zaměstnávají 280 tisíc pracovníků. Je na ně navázáno asi deset tisíc dalších dodavatelů v oblasti českého zpracovatelského průmyslu – to představuje dalších minimálně 500 tisíc pracovních míst.

Významný předpoklad ke zvýšení přílivu zahraničních investic do ČR učinila vláda přijetím zákona o investičních pobídkách. Ten byl schválen v roce 2000 s účinností od 1. května 2000. Investičními pobídkami jsou slevy na daních, konkrétně desetileté daňové prázdny, dotace obcím na technické vybavení území (vybudování infrastruktury apod.), na němž má být umístěna výroba, hmotná podpora vytváření nových pracovních míst a rovněž hmotná podpora rekvalifikace zaměstnanců. Pobídky mohou získat všechny firmy, které splní zákonné podmínky týkající se výše investice a vyspělosti technologií, které chtějí do ČR přinést.

V roce 2001 se poprvé hodnotilo, jaký byl vlastně přínos těchto pobídek. Ke konci října roku 2001 získalo investiční pobídky téměř 80 investorů (někteří ještě před platností zákona, a to na základě tzv. manuálu připraveného agenturou na podporu zahraničních investic CzechInvest a schváleného vládou). Cel-

Tab. č. VIII/1

Největší zahraniční investoři v 1. pololetí 2001 (mil. Kč)

Německo	36 411,9
Nizozemsko	19 816,8
Francie	7 632,8
Rakousko	4 327,0
Švýcarsko	4 161,9
USA	3 670,5
Norsko	1 592,8
Lucembursko	1 531,8
Švédsko	1 489,4
Čína	1 446,4
Celkem	89 090,2

Tab. č. VIII/2

Struktura zahraničních investic podle odvětví v 1. pololetí 2001 (v mil. Kč)

Celkem	89 090,2
Výroba	19 509,4
– dřev. a papír. průmysl, vydavatelství a tisk	3 616,6
– textil, oděvy	3 347,3
Služby	68 257,5
– doprava a telekomunikace	26 416,8
– obchod a opravy	20 206,2

VIII. Hospodářská politika

kové investice které tyto projekty přinesly, představují hodnotu skoro čtyři miliardy dolarů. Vytvořily přes 26 tisíc pracovních míst. Dalších 50 pobídkových projektů je podle agentury CzechInvest v tuto chvíli (prosinec 2001) rozpracováno.

Největším úspěchem roku 2001 bylo ohlášení obrovské investice 1,5 mld. eur automobilek Toyota a PSA Peugeot Citroën, které postaví nový závod v Kolíně.

V roce 2001 se Česká republika zaměřila nejen na hi-tech investice, ale také na lákání investorů ve strategických službách. Po expertním středisku IBM Global Services Delivery Center Czech Republic, které začalo fungovat v Technologickém parku Brno už na jaře, na podzim zahájila svou činnost v Praze Butovic firma Accenture, která z ČR obsluhuje poradensky řadu svých evropských klientů. Také tento druh investic byl ze strany vlády podpořen investičními pobídkami v podobě daňových prázdnin a příspěvků na rekvalifikaci. Investice ve strategických službách jsou založené na vysoce kvalifikované a dobře jazykově vybavené pracovní síle a odpovídající úrovni telekomunikací. Zdá se, že Česká republika již toto nabízí.

Přímé zahraniční investice (PZI)

Pojem PZI a její základní formy jsou v ČR definovány devizovým zákonem č. 219/1995 Sb., Podle §1 písmene k) tohoto zákona se PZI rozumí takové vynaložení peněžních prostředků nebo jiných penězi ocenitelných majetkových hodnot nebo majetkových práv, jehož účelem je založení, získání nebo rozšíření trvalých ekonomických vztahů investujícího tuzemce na podnikání v zahraničí nebo investujícího cizozemce na podnikání v tuzemsku. Devizový zákon zároveň ukládá plnit tzv. oznamovací povinnost.

PZI se rozumí 10% a vyšší podíl zahraničního investora na základním jmění společnosti, přičemž podmínkou je trvalý zájem investora na společnosti a jeho podíl na řízení. Přímý investor však nemusí získat kontrolní podíl nebo největší podíl na vlastnictví společnosti.

Libuše Bautzová, týdeník Ekonom

Daně

Stejně jako v předchozích letech není možné stanovit jiné daně než ty, které vyjmenovává zákon o soustavě daní. Jedná se o osm druhů daní: daň z přidané hodnoty včetně daně při dovozu, daně spotřební (z uhlovodíkových paliv a maziv, z lihu a destilátů, z piva, z vína, z tabáku a tabákových výrobků), daně z příjmů (daň z příjmů právnických osob, daň z příjmů fyzických osob), daň z nemovitostí, daň silniční, daň z dědictví a darování, daň z převodu nemovitostí, daně k ochraně životního prostředí. Daňová politika vlády byla zaměřena přizpůsobení se požadavkům Evropské unie zejména v oblasti nepřímých daní. Z tohoto důvodu byla významně změněna legislativa u spotřebních daní, zejména z tabáku a tabákových výrobků. V oblasti přímých daní bylo pro poplatníky nejdůležitější přivyknout četným změnám, která přinesla „velká“ novela zákona o daních z příjmů z konce roku 2000. Ministerstvo financí ve snaze zlepšit výběr daní přikročilo i k výjimečným opatřením, jako bylo stažení desítek daňových kontrolorů z regionů do hlavního města na několikátýdenní mimořádnou kontrolní akci zaměřenou na daně z příjmů a daň z přidané hodnoty. Nízká politická podpora v Parlamentu vládě neumožnila prosadit záměr na podávání majetkových příznání a nedoložené rozdíly v přírůstku majetku dodatečně zdaňovat normální sazbou daně z příjmů. Jiný vládní záměr zlepšení výběru daní – návrh zákona o registračních pokladnách – propustili poslanci na podzim roku 2000 do druhého čtení.

VIII. Hospodářská politika

Daň z příjmů fyzických osob

Poplatníky této daně jsou fyzické osoby a dani podléhají všechny jejich celosvětové příjmy, pokud mají na území České republiky bydliště nebo se zde obvykle zdržují (tj. více jak 183 dní v roce). K zamezení dvojího zdanění slouží široký systém mezinárodních smluv, které ČR uzavřela. Předmětem daně je pět druhů příjmů (ze závislé činnosti a funkčních požitků, z podnikání a samostatné výdělečné činnosti, z kapitálového majetku, z pronájmu, z ostatních příjmů). Značná část příjmů je od daně osvobozena (např. z prodeje domku, bytu či auta), pokud splní tzv. časový test. To znamená, že tato věc musí býtve vlastnictví prodávajícího dostatečně dlouho (např. rok, dva či pět podle druhu), aby se nejednalo o zisk z obchodní činnosti (podnikání). Výše daně je závislá na výši daňového základu, což je rozdíl mezi zdanitelnými příjmy a výdaji k dosažení, zajištění a udržení těchto příjmů (k některým druhům příjmů přitom nelze uznat výdaje – např. příjmy ze závislé činnosti). Nejmenší sazbu (15 %) platí fyzické osoby se základem do 109 200 Kč ročně a nejvyšší (32 %) se základem 331 200 Kč. Daň z příjmů fyzických osob tvoří přibližně 12 procent příjmů státního rozpočtu.

Nejvýznamnější změnou pro obyvatele bylo v roce 2001, že začala platit zhruba o deset procent vyšší úroveň nezdanitelných částek ve srovnání s předchozím rokem. Došlo také k daňovému zvýhodnění kapitálového životního pojištění, které tak získalo stejnou úroveň státní podpory jako penzijní připojištění rok předtím. K novinkám také patří daňová úleva při obdarování politických stran, pokud jsou splněny podmínky jako u ostatních veřejně prospěšných organizací.

Nově otevřená možnost tzv. paušální daně pro drobné podnikatele, kteří nemají žádné zaměstnance, se v podstatě neujala. Původně dobrá myšlenka byla v praxi svázána s velkými byrokratickými překážkami. Podnikatel si na základě očekávaných hospodářských výsledků již na počátku roku může za určitých podmínek dohodnout s finančním úřadem výši daně (min. 600 Kč), což mu ušetří náklady za vedení účetnictví, resp. daňové poradenství.

Daň z příjmů právnických osob

V souladu se zákonem této dani podléhají všechny osoby, které nejsou fyzickými osobami s výjimkou České národní banky. Poplatníci (firmy), kteří mají v České republice sídlo nebo místo svého vedení, tu zdaňují své celosvětové příjmy. Ostatní zdaňují jen příjmy plynoucí ze zdrojů v České republice. Případné dvojí zdanění je opět ošetřeno systémem mezinárodních smluv. Obecná sazba daně je nadále 31 procent z daňového základu, což je rozdíl mezi výnosy a náklady. Výše sazby řadí Českou republiku mírně pod průměr zemí OECD i Evropské unie. Nižší sazba (15 %) se vztahuje na investiční, podílové a penzijní fondy. Podíl daně z příjmů právnických osob na příjmech státního rozpočtu je přibližně necelých devět procent.

Mediálně nejvýznamnější změnou byla možnost zvolit si zdaňovací období. Právnické osoby již nemusejí kvůli daňovému přiznání uzavírat účty k 31. 12., ale na základě souhlasu finančního úřadu mohou mít tzv. hospodářský rok např. od října do konce září následujícího roku. Právnických osob se také nejvíce dotkl nový systém placení záloh na daň. V návaznosti na obchodní zákoník byla nově upravena pravidla pro přiznání k dani při fúzích, rozdělení a přeměnách společností.

Daň z nemovitostí

Předmětem daně jsou pozemky a stavby. Osvobozeno je široké spektrum nemovitostí zejména ve vlastnictví státu, obcí, obecně prospěšných společností až například po rekreační chaty zdravotně postižených občanů. Základní sazba (u bytů, domů, stavebních pozemků 1 Kč za m², u ostatních pozemků 10 hal. za m²) je upravena koeficientem podle velikosti obce, přičemž Praha má nejvyšší součinitel.

VIII. Hospodářská politika

Výše sazeb se od vzniku daně v roce 1993 nijak podstatně nezměnila a její výnos je minimální. Z tohoto důvodu někteří ekonomové (zejména vládní) navrhuji podstatně zvýšit sazby, ostatní (opoziční) navrhuji daň rovnou zrušit.

Klíčovou změnou od roku 2001 je rozšíření okruhu poplatníků daně o majitele bytů a nebytových prostorů, jejichž vlastnictví je zapsané v katastru nemovitostí. Vznikla tak povinnost podat daňové přiznání pro každého vlastníka bytů a nebytových prostorů samostatně a každý poplatník je tak odpovědný pouze za daň, která se vztahuje k jeho bytu. Daň z pozemku, na němž stojí dům s vlastníky bytů, jsou poplatníci povinni platit společně a nerozdílně z podílu na společných částech stavby.

Daň dědická, darovací a z převodu nemovitostí

Tyto tři majetkové daně jsou jednorázovým odvodem státu při změně majitele. Poplatníkem je dědic, nabyvatel (při darování), ale při darování do ciziny je poplatníkem dárce. Při převodu nemovitostí je poplatníkem prodávající a nabyvatel je v tomto případě ručitelem. Pro účely výpočtu daně jsou osoby zařazené do třech skupin podle těsnosti příbuzenského svazku. V I. skupině jsou příbuzní v řadě přímé a manželé, ve II. skupině jsou manželé dětí (zeťové a snachy), děti manžela, rodiče manžela, manželé rodičů a osoby ve společné domácnosti, do III. skupiny patří ostatní fyzické a právnické osoby. Sazba je pak odstupňována podle zařazení do skupiny a hodnoty majetku a pohybuje se od půl procenta do 40 procent. V mnoha případech je nabytí majetku od daně osvobozeno, např. od roku 2001 také bezúplatně nabytí majetku nejen obecně prospěšnými společnostmi, ale také politickými stranami.

Daň silniční

Pokud je vozidlu přidělena poznávací značka a je používáno k podnikání, pak je předmětem silniční daně. Daň vznikla z potřeby financovat a udržovat silniční a dálniční síť. Od daně jsou osvobozena např. jednostopá vozidla, vozy pro linkovou osobní vnitrostátní dopravu a dále požární, zdravotnická, záchranná či podobná vozidla. Sazba závisí na objemu motoru a pohybuje se od 1200 do 50 400 Kč ročně.

Před koncem roku 2001 vláda pustila do legislativního procesu návrh, který by měl platit až po vstupu ČR do Evropské unie. Podle něj by vozidla registrovaná v členských zemích EU již na území ČR žádnou silniční daň neplatila. Silniční daň se bude platit pouze ve státě registrace vozidla.

V závěru roku vrátil Senát zpět poslanecký návrh, který by prodloužil daňové zvýhodnění nákladních automobilů splňujících přísné emisní limity do konce roku 2003 a naopak vyšší silniční daň by byla zatížena vozidla (i osobní automobily) registrovaná do konce roku 1989 a sloužící podnikání.

Daň z přidané hodnoty

Je to základní nepřímá daň, které podléhá konečná spotřeba věcí a služeb. Poplatník není zákonem definován, je to v podstatě každý, kdo si koupí věc či zaplatí službu podléhající dani z přidané hodnoty. Mezi subjekty je definován takzvaný plátec daně, což je osoba (podnikatel nebo firma), která může nárokovat odpočet daně, pokud zboží či služby použije při podnikání. Základní sazba daně je 22 procent, snížená sazba je pět procent. Od daně jsou osvobozeny poštovní služby, rozhlasové a televizní vysílání, finanční činnosti, pojišťovnictví, převod staveb a pronájem pozemků a staveb, výchova a vzdělávání, zdravotnické služby a zboží, sociální pomoc, loterie a jiné podobné hry a prodej podniku. S výběrem daně z přidané hodnoty jsou spojeny největší problémy a nejčastější pokusy o podvod. Podíl inkasa daně z přidané hodnoty na příjmech státního rozpočtu je okolo 23 procent.

Značnou popularitu si mezi cizími turisty získala možnost vrácení daně při vývozu. Cena zboží včet-

VIII. Hospodářská politika

ně daně musí přesáhnout tisíc korun a cizinec musí zboží vyvézt nejpozději do 30 dnů od nákupu. Vratku daně si turista či zmocněná osoba musí vyzvednout do tří měsíců od nákupu u prodejce na základě cel-níky potvrzeného tiskopisu vydaného Ministerstvem financí, a dokladu o nákupu zboží. Turisté nemusejí vrácení daně u prodejce nárokovat sami, ale mohou využít zprostředkovatelských firem, které jim daň vrátí již na hranicích a samy ji pak u prodejce nárokují. O vrácení daně je největší zájem mezi Slováky. Ministerstvo financí předpokládalo, že v roce 2001 tímto způsobem vrátí turistům daň v objemu jedné miliardy korun.

Zákon umožňuje i jiné vratky DPH, například postiženým osobám při nákupu osobních automobilů. Zjednodušuje také vrácení daně zahraničním podnikatelům za nákup některých druhů zboží a služeb souvisejících zejména s přepravou v ČR.

Při vyjednávání o vstupu do EU uzavřela ČR daňovou kapitolu. ČR získala přechodné období pro uplatnění minimální předepsané daně z přidané hodnoty z ceny tepla pro domácnosti a ze stavebních prací za účelem bydlení. Znamená to, že do konce roku 2007 bude možné uplatňovat dosavadní pěti-procentní sazbu DPH, která se teprve poté zvedne na vyšší sazbu. Podle předpisů EU musí převyšovat 15 procent. U stavebních prací ČR přistoupila na kratší přechodné období, než původně chtěla (2007 místo 2010).

Spotřební daně

K nepřímým daní patří i spotřební daně (z uhlovodíkových paliv a maziv, z lihu a destilátů, z piva, z vína, z tabáku a tabákových výrobků). Daň platí kuřáci v ceně cigaret a dalších tabákových výrobků, konzumenti alkoholu i motorista v ceně pohonných hmot. Sazba je určena zpravidla pevnou sazbou z fyzikálního objemu komodity. Inkaso spotřebních daní představuje 10 až 15 procent všech příjmů státního rozpočtu.

V druhé polovině roku začala platit novela zákona o spotřebních daních, která změnila systém zdaňování tabákových výrobků po vzoru Evropské unie. Naopak nezavedla kolkování alkoholu, jak v původním návrhu novely zamýšlela vláda. Například daň z cigaret má dvě složky místo dřívější jedné – pevnou a pohyblivou, která je závislá na ceně. Z tohoto důvodu musí být cigarety opatřeny kolkem s jednotnou cenou, aby bylo možné přesně stanovit daň. Neokolkované tabákové výrobky bude možné prodávat ještě tři měsíce roku 2002. Celý rok se Ministerstvo financí snažilo ukončit činnost duty/tax free obchodů k poslednímu dni roku 2001, poslanci však umožnili bezcelní prodej do konce roku 2003.

Na podzimpropustila vláda do legislativního procesu novelu zákona o spotřebních daních, která by změnila systém vybírání spotřebních daní podle směrnic EU, nikoli při vyskládění, jak je tomu dnes, ale až při dodávce konečnému prodejci.

Při uzavření kapitoly daně ve vyjednávání o vstupních podmínkách do EU získala ČR výjimku na nižší sazbu spotřební daně u nejběžnějšího druhu cigaret po připojení a trvalou výjimku na nižší sazbu daně u slivovice a dalších pálených destilátů.

Daňová morálka

Daňové nedoplatky se pohybovaly okolo 100 miliard korun a ve srovnání s předchozím rokem klesly hlavně odpis letitých nedobytných pohledávek, které vznikly ještě ve staré daňové soustavě platné do roku 1992. Vláda sice tlačila na Ministerstvo financí, aby ještě do konce volebního období zlepšilo výběr daní. Podle ministra financí Jiřího Rusnoka se ale v tak krátké době a navíc bez legislativní podpory žádné zázraky očekávat nedají. Navíc odmítá tvrzení, že se daně v ČR vybírají špatně.

Poznámky